

Kim, neyi muhafaza ediyor?

Muhafazakarlık, genel bir tanımla değişime karşı direnç, varolanı koruma eğilimi gibi görünse de bu bakış iktidar ilişkileri ve sınıf ruhu üzerinden çok açıklayıcı değildir. Muktedirle tahakküm altında olanın muhafazakarlıkları farklıdır, çünkü korumaya çalıştıkları farklıdır. Demem o ki her sınıfın toplumsal koşulları ve iktidar matrisindeki konumu, o sınıfın ruhunun kendinde muhafaza etmek istediğini de belirler.

Bu bağlamda Bülent Arınç'ın muhafazakarlığı ile ona oy verenin muhafazakarlığı farklıdır. Bu farklılığı Arınç örtmeye çalışır ona oy verenler ise Arınç'la aynı olduklarını yanılsamak ister. Evet, hem de sorgulamadan ister. İki tarafında işine gelir bu örtme ve aynıyız yalanı. Birine iktidarını koruma, sürdürme ve yeniden üretme imkanı tanırken, diğerine korku ve yalnızlıkla baş etme ve kendini güvende hissetme imkanı sağlar.

Bülent Arınç'ın "*hayat alkol ve seksten ibaret değildir*" vaazını çözümlemeye girişmeye banal bir fıkrayla başlamak doğru olacak. Yetmişli yılların sonunda kentlerde anlatılan bir fıkraydı. Köylünün biri hayatında ilk kez İstanbul'a gitmiş. Köyden İstanbul'a giden ilk kişi oymuş. Bir zaman sonra adam köyüne geri dönmüş. Köy kahvesinde toplanan erkekler İstanbul'u dinlemek istemişler. Denizi, otobüsü, çarşısı, pazarı ama en çok da insanları özellikle de kadınları merak ediyorlarmış. Adam İstanbul'u ballandıra ballandıra anlatıp, kadın kısmını en sona bırakmış. Israrlarla gerilimi artırıp, tadını çıkardıktan sonra da, İstanbul cennet gibi demiş. Canın kadın istediğinde herhangi bir evin kapısını çalıyorsun, kapıyı açan kadından istiyorsun o da hemen seni içeri alıp veriyor, işini görüp çıkıyorsun!

Fıkra banal olmasına banaldı ama ilginç olan kentlilerce anlatılmasıydı. Kentlilerin, köyden göçle gelenlerin kendilerini nasıl gördüklerine dair yargılarını ifade ediyordu. Göçle gelenlerin gözünde kendilerinin nasıl göründükleriyle ilgili kendi imgelemelerini aktarıyordu. Kentli, köylünün kendisini '*iktidarsız, kadınına sahip olamayan*' ve 'kadını' ise '*ahlaksız ve her isteyene veren*' olarak gördüğünü düşünüyordu. Bu korku ve umarsızlıkla örülü imgelemin kaynağı üzerine düşünerek Arınç'ın söyleminin perdesi aralanabilir. Ama önce biraz geriye gitmek gerekiyor.

1970'lere gelindiğinde Türkiye nüfusunun yalnızca %30 kadarı kentlerde yaşıyordu. Tabi bu kent kavramı nüfusu 20 000 den büyük olan tüm yerleşimleri kapsıyordu. Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa ve Adana dışında modern anlamıyla şehir Türkiye'de yoktu. Dahası söz konusu illeri kent nüfusuna çıkaranlar da aslında köyden göçle gelenlerdi.

Demem o ki göçle gelenlerin kendilerini fıkradaki gibi gördüğünü düşünenler aslında bir önceki kuşakta göç edenlerdi. İlk gelen, sonradan gelenin kendisini *kötü yola düşmüş* olarak göreceğinden korkuyordu.

Şehirleşememiş devasa konut yığınlarına gecekonduyla eklemlenen ve yığının merkezine iş bulma umuduyla giden göç erkekleri, '*kadınlarını*' şehir merkezinin dışındaki o gecekonduya bir anlamda hapsederek, denetim altında tutuyorlardı. Gecekondu bölgelerinden şehir merkezlerine ulaşımın çoğu zaman sadece dolmuşla mümkün olabilmesi, şehir merkezine kimin hangi saatte ve kimle gittiğinin mahallenin tümü tarafından bilinmesini sağlıyordu. Gecekonduya yaşayan kadınlar, önce ev temizliği gibi işler nedeniyle şehir merkezlerine inmeye başladılar. Bu, erkek işsizliğinin artmasının ve geçimin çok zorlu hale gelmesinin dayatmasıyla oldu. Ardından kadın emeğinin ucuzluğu fabrikaların kadın işçiye yönelmesini sağladı. Seksenlere doğru televizyon gecekonduların içine girdi ve kadınlar da şehir hayatını görebilmeye başladılar.

İşte göçle gelen bu ‘yığınların’ kadınları ikili bir baskı altında kalıyorlardı. Bir yandan şehir ve iş hayatının baskısı, öte yandan erkeklerinin baskısı. Şehir karşısında ezilen, işsizlik, konut vb sorunları çözemeyen, eve ekmek getirmekte zorlanan erkekler, çalıştıkça güçlenen kadınları üzerindeki tahakkümlerinin çözüleceği ve kadınlarının ellerinden gideceği korkusuyla yoğruluyorlardı. ‘Önüne gelene veren’ kadın imgesi göçle gelen erkeklerin yetersizlik korkularının yansıtılmasından öte bir anlam taşımıyordu. Bu süreç Ö. Lütfü Akad’ın Gelin, Düğün, Diyet film üçlemesinde çok iyi verilmiştir. Kırdaki göreceli huzur ve güvenin yerine geçen kentteki belirsizlik, geleceksizlik korkularıyla eşleşen parçalanma kaygısı karşısında geleneğe sığınarak kendisini korumaya çalışan göçle gelen yığınlar namus üzerinden bir korunma hattı inşa etmişlerdi. Namusun temel savunma hattı olarak öne çıkmasında kadını denetim altında tutma kaygısı rol oynuyordu.

Bu dinamiği kırabilecek en önemli değişken politik bilinçti. Birkaç yıl önce [BirGün](#)’de çok aşağılanan devrimci bacı kavramının, göç toplumunda kadının toplumsal hayata erkeklerle birlikte ve eşit olarak katılmasını sağlayan geçici tampon özelliğinden söz etmiştim.

12 Eylül Darbesi vurup yıktığı çok sayıda imkanın yanında özellikle çalışma hayatı, politik bilinç ve eylemle gelişen kadın kimliğini de çok zalimce parçaladı. Gözaltına alınan, tutuklanan kadınlara işkencenin özellikle cinsel saldırı temelinde yapılması bu bağlamda çok manidardı. 12 Eylül kadının kazandığı politik kimliğe özellikle saldırmıştır. Çok açık bir örnek PKK içindeki kadınlara yönelik sistematik karalama kampanyalarıdır. PKK’ye katılan kadınların oradaki erkeklerin orta malı haline geldikleri, bekaretlerinin ya Apo ya da diğer komutanlarca bozulduğu haberleri iktidarın çok kullandığı, medyanın da üzerine balıklama atladığı iğrençliklerdi.

Seksenlerin sonundan başlayarak neoliberal politikaların ezip parçalamaya başladığı sömürülen sınıfların gelecek kaygıları daha da şiddetlendi. Sendikasıızlaştırma, taşeronluk, iş güvencesizliği ve işsizlikle birlikte gelişen belirsizlik tehdidi yığınların yine ve daha koyu bir tutunma çabasına yol açtı. İnsan hayatta kalmaya çalışır, her zaman. Üretim sürecinin parçalanması hayatı parçalama tehdidini artırdıkça korku kimliğin ve ruhun korunmasına yansır. Tam da bu süreçte devreye politik alanın tek aktörü haline gelen din girer. İktidar parçalanmış hayat koşullarının yıkımına karşı ahlaki din üzerinden çağırır. İktidar yönettiğine nasıl yaşaması gerektiğini her zaman ahlak üzerinden vazeder. Ahlakı dinle aynı şeymiş hatta ancak dinden türeyebilirmiş gibi sunmak iktidar olanın en çok kullandığı denetim aracıdır.

Neoliberalizmin parçalayıcı gücü karşısında dağılan yığınlar politik bilinçten koptukça afyona sarılırlar gibi dine sarılırlar. Parçalanma tehdidi dinle savuşturuldukça haz günahla eşleştirilir. Acı dayanılması gereken, kaçınılmaz kader olarak görülmelidir. Bu ancak haz karşıtlığıyla kabul ettirilebilir. Ezilenlerin kendi acılarını sorgulamaları, neden acı çekiyorum sorusunu sormaları iktidar için tehlikelidir.

Bu etkileşim neoliberalizmin neden neomuhafazakarlığı şart koştuğunu açıklar. Arınç da kendi imgelemindeki haz araçlarını mahkum eder. Alkol ve seks haz verdikleri için günah sayılırlar. Bu bakış kadını eve kapatıp, çocuk doğuran anne kimliğine sıkıştırarak denetim altına almaya çalışır. Kadını denetleyenin dünyayı denetlemesinden yararlanır. Denetim altına alınmayı reddeden kadına ise tecavüz eder. ABD’de olduğu gibi muhafazakarlığın artışı ile cinsel suçların artışı arasında koşutluk vardır.

Arınç, iktidarını muhafaza etmek için muhafazakardır, seslendiklerini ise ruhlarını koruyabilmek için muhafazakarlığa çağırır. Yine ve kaçınılmaz olarak haz ve kadın üzerinden.